

Gosod amcanion llesiant – Cyfoeth Naturiol Cymru

Blwyddyn archwilio: 2022-23

Dyddiad cyhoeddi: Medi 2023

Cyfeirnod y ddogfen: 3522A2023

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Mewn achos o dderbyn cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddo, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae'r cod adran 45 yn nodi'r arfer wrth ymdrin â cheisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. O ran y ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynghylch datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon at Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaethr@archwilio.cymru.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Gymraeg. This document is also available in Welsh.

Cynnwys

Cefndir: Ein harholiadau o bennu amcanion llesiant	4
Cynnal ein harchwiliad yn Cyfoeth Naturiol Cymru	5
Sut a phryd y mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn gosod ei amcanion llesiant	6
Yr hyn a ganfuom	8
Mae CNC wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn bwrpasol i osod amcanion llesiant sy'n darparu cyfeiriad clir i'r sefydliad, er y bydd angen iddo ddatblygu ei drefniadau cynllunio a monitro busnes i gefnogi'r gwaith o gyflawni	
Argymhellion	15
Atodiad 1: Cwestiynau allweddol a'r hyn yr ydym yn chwilio amdano	16

Cefndir: Ein harchwiliadau o bennu amcanion llesiant

- 1 Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (y Ddeddf) yn gosod 'dyletswydd llesiant' ar 48 o gyrff cyhoeddus. Mae'r ddyletswydd yn ei gwneud yn ofynnol i'r gyrff hynny osod a chyhoeddi 'amcanion llesiant' sydd wedi'u cynllunio i wneud y mwyaf o'u cyfraniad at gyflawni pob un o saith nod llesiant cenedlaethol y Ddeddf.¹ Rhaid iddynt hefyd gymryd pob cam rhesymol, wrth arfer eu swyddogaethau, i gyflawni'r amcanion hynny.
- 2 Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal archwiliadau i asesu i ba raddau y mae gyrff cyhoeddus wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant.² Rydym yn cynnal rhaglen dreigl o'r arholiadau hyn, hyd at ddechrau 2025.³
- 3 Mae gwneud rhywbeth yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn golygu gweithredu 'mewn modd sy'n ceisio sicrhau bod anghenion y presennol yn cael eu diwallu heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain'. Er mwyn cyflawni hyn, rhaid i gorff cyhoeddus ystyried y pum ffordd o weithio: hirdymor, integreiddio, cyfranogi, cydweithio ac atal.⁴
- 4 Gwnaethom lunio fframwaith asesu i'n galluogi i asesu i ba raddau y mae gyrff cyhoeddus wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant. Mae **Atodiad 1** yn nodi rhagor o wybodaeth am ein dull gweithredu, gan gynnwys set o 'ddangosyddion cadarnhaol' sy'n dangos sut beth allai da edrych.
- 5 Wrth ddylunio ein dull gweithredu, gwnaethom ystyried yr hyn y gallem ei ddisgwyl yn rhesymol gan gyrff cyhoeddus ar yr adeg hon. Dylai gyrff cyhoeddus nawr fod yn gyfarwydd â'r egwyddor datblygu cynaliadwy a'r ffyrdd o weithio a cheisio eu cymhwyso mewn ffordd ystyrlon. Ar yr un pryd, rydym yn gwerthfawrogi bod gyrff cyhoeddus yn dal i ddatblygu eu profiad wrth gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod amcanion llesiant. Felly, mae'r arholiadau'n cynnwys ystyried sut mae gyrff cyhoeddus yn cymhwyso eu dysgu a sut y gallant wella yn y dyfodol.

¹ Y saith nod llesiant cenedlaethol yw; Cymru lewyrchus, Cymru gydnerth, Cymru iachach, Cymru fwy cyfartal, Cymru o gymunedau cydlynol, Cymru o ddiwylliant bywiog ac iaith Gymraeg ffyniannus, a Chymru sy'n gyfrifol yn fyd-eang.

² Adran 15 (1) (a) Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

³ Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal arholiadau dros y cyfnod a nodir yn y Ddeddf, sy'n dechrau flwyddyn cyn etholiad y Senedd ac sy'n dod i ben flwyddyn ac un diwrnod cyn etholiad y Senedd ganlynol.

⁴ Adran 5 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Cynnal ein harchwiliad yn Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC)

- 6 Nod yr archwiliad hwn oedd:
- rhoi sicrwydd i'r graddau y cymhwysodd CNC yr egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant; a
  - nodi cyfleoedd i CNC ymgorffori'r egwyddor datblygu cynaliadwy ymhellach wrth osod amcanion llesiant yn y dyfodol.
- 7 Aethom ati i ateb y cwestiwn cyffredinol 'i ba raddau y mae CNC wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant newydd?'. Rydym wedi gwneud hyn drwy archwilio'r cwestiynau canlynol:
- A oedd y broses a roddwyd ar waith gan CNC i bennu ei amcanion llesiant wedi'u seilio ar yr egwyddor datblygu cynaliadwy?
  - A yw CNC wedi ystyried sut y bydd yn sicrhau y gall gyflawni ei amcanion llesiant yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy?
  - A yw CNC wedi sefydlu trefniadau i fonitro cynnydd a gwella sut mae'n cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant?
- 8 Buom yn trafod amseriad yr archwiliad gyda CNC ac wedi teilwra'r ddarpariaeth i adlewyrchu ei amgylchiadau. Gwnaethom achub ar y cyfle i gynnal yr archwiliad mewn 'amser real', tra bod CNC wrthi'n gosod ei amcanion llesiant. Mae hyn yn caniatáu i ni:
- arsylwi rhannau allweddol o'r broses a chael mewnwelediad gwerthfawr a thystiolaeth archwilio; a
  - darparu adborth dros dro i CNC.
- Roedd y cyfarfodydd adborth interim yn gyfle i ni ofyn cwestiynau i CNC er mwyn helpu i lywio eu syniadau a'u cynllunio. Roeddent hefyd yn gyfle i ni brofi a nodi bylchau yn ein tystiolaeth a gofyn am wybodaeth ychwanegol.
- 9 Yn ogystal ag arsylwi ar nifer o gyfarfodydd, rydym yn:
- dogfennau allweddol a adolygwyd; a
  - Cynhaliwyd gweithdy gyda staff allweddol a oedd yn ymwneud â gosod yr amcanion llesiant.
- 10 Mae **Arddangosyn 1** yn rhoi trosolwg o'n hymgysylltiad â CNC drwy gydol ein cyfnod casglu tystiolaeth (heb gynnwys ein cyswllt cyffredinol).
- 11 Er ein bod wedi gwneud ein gwaith mewn amser real a thros gyfnod estynedig, nid arholiad manwl oedd hwn. Gwnaethom gynnal ffocws tynn ar ein cwestiynau archwilio a gwnaethom ddull cymesur o gasglu tystiolaeth.

Arddangosyn 1: llinell amser ymgysylltu â CNC yn ystod ein casglu tystiolaeth

Dyddiad	Gweithgaredd
Gorffennaf 2022	Arsylwi 1: Sesiwn Gynllunio'r Bwrdd
Awst 2022	Gweithdy gyda staff allweddol
Medi 2022	Sesiwn adborth interim 1
Tachwedd 2022	Arsylwi 2: Cyfarfod Bwrdd CNC
Tachwedd 2022	Arsylwi 3: Gweminar staff
Ionawr 2023	Sesiwn adborth interim 2
Ionawr 2023	Arsylwi 4: Cyfarfod Bwrdd CNC
Mawrth 2023	Adborth ysgrifenedig dros dro: Datganiad llesiant drafft
Mawrth 2023	Arsylwi 5: Cyfarfod Bwrdd CNC

Sut a phryd y mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn gosod ei amcanion llesiant

- 12 Dechreuodd CNC ar y gwaith paratoi ar bennu ei amcanion llesiant yn 2021-22. Cynhaliodd raglen o weithgareddau i'w datblygu drwy gydol 2022-23. Cyhoeddodd CNC ei amcanion newydd ar 31 Mawrth 2023. Gwnaeth hynny fel rhan o'i gynllun corfforaethol newydd hyd at 2030, '[Natur a Phobl yn Ffynnu Gyda'i Gilydd](#)'.
- 13 Mae amcanion llesiant CNC yn cyd-fynd â meysydd blaenoriaeth i'w gweithredu a'r camau y bydd yn eu cymryd i'w cyflawni. **Mae Arddangosiad 2** yn nodi'r amcanion a'r meysydd i'w gweithredu.
- 14 Cyhoeddodd CNC '[ddatganiad llesiant](#)' hefyd, sy'n ddogfen y mae'n ofynnol iddo ei chyhoeddi o dan y Ddeddf. Mae'n cwmpasu'r wybodaeth angenrheidiol, gan

gynnwys pam ei bod yn ystyried, wrth gyflawni ei amcanion, y bydd yn cyfrannu at y nodau llesiant cenedlaethol. Mae hefyd yn ymdrin â sut mae CNC yn ystyried ei fod wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod yr amcanion hynny.

Arddangosyn 2: Amcanion Llesiant CNC 2023-2030

Amcan llesiant	Meysydd blaenoriaeth ar gyfer gweithredu i gyflawni'r amcanion
Natur yn gwella	<ul style="list-style-type: none"> • Natur yn cael ei warchod • Natur yn cael ei adfer • Natur yn cael ei barchu a'i werthfawrogi wrth wneud penderfyniadau • Natur, pobl a chymunedau yn cael eu hailgysylltu • CNC yn sefydliad enghreifftiol sy'n bositif am natur
Cymunedau yn wydn i newid hinsawdd	<ul style="list-style-type: none"> • Atebion sy'n seiliedig ar natur yn cael eu mabwysiadu'n eang • Y risgiau o reoli ac addasu newid yn yr hinsawdd • Allyriadau hinsawdd yn cael eu lleihau • Gweithredu parhaus ar newid yn yr hinsawdd gan bobl, cymunedau a busnesau • Mae CNC yn sefydliad enghreifftiol ar gyfer sector cyhoeddus carbon niwtral
Llygredd yn cael ei leihau	<ul style="list-style-type: none"> • Defnydd effeithiol o offer a dulliau rheoleiddio • Ymateb digwyddiadau yn seiliedig ar risg • Effeithlonrwydd adnoddau a'r defnydd o ddeunyddiau amgen sy'n cael eu mabwysiadu'n eang • Camau parhaus i leihau llygredd sy'n cael ei wneud gan bobl, cymunedau a busnesau • CNC yn sefydliad enghreifftiol ar gyfer dim llygredd a gwastraff

Yr hyn a ganfuom

Mae CNC wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn bwrpasol i osod amcanion llesiant sy'n darparu cyfeiriad clir i'r sefydliad, er y bydd angen iddo ddatblygu ei drefniadau cynllunio a monitro busnes i gefnogi'r gwaith o gyflawni

Y broses ar gyfer gosod yr amcanion llesiant

Y broses gynllunio

- 15 Nod CNC oedd datblygu cynllun corfforaethol uchelgeisiol ac amcanion llesiant sy'n adlewyrchu brys yr argyfwng hinsawdd a natur. Mae wedi defnyddio'r broses gynllunio gorfforaethol i fyfrio ar y ffordd orau y gall gael effaith. Mae wedi gwneud ymdrech ar y cyd i gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy drwyddi draw.
- 16 Adlewyrchodd CNC ar y cynllun corfforaethol blaenorol a'r amcanion llesiant gyda'i staff a'i Fwrdd, gan ofyn am eu barn ar faes i'w wella. Ceisiodd CNC ymateb i'r safbwyntiau hynny a sicrhau bod y ddogfen yn adlewyrchu busnes craidd ac yn atseinio â staff.
- 17 Mae Bwrdd CNC wedi bod yn ganolog i'r broses gynllunio gorfforaethol, gydag ymgysylltiad cynnar a pharhaus. Roedd hyn yn fwrriadol, o ystyried rhai newidiadau sylweddol mewn arweinyddiaeth ers gosod yr amcanion llesiant blaenorol.⁵ Nod CNC oedd datblygu cynllun corfforaethol oedd yn gosod cyfeiriad clir i'r sefydliad.
- 18 Gwelsom drafodaethau agored, ysgogol a heriol yn sesiynau'r Bwrdd a fynychwyd gennym. Clywsom hefyd enghreifftiau o aelodau'r Bwrdd yn ymwneud â datblygu'r cynllun corfforaethol a'r amcanion y tu allan i gyfarfodydd ffurfiol. Mae'r Bwrdd wedi datgan ei gefnogaeth i, ac ymrwymiad i, y cynllun terfynol a'r amcanion.
- 19 Mabwysiadodd CNC ddull rheoli rhaglenni i helpu i ddarparu rhaglen fawr o weithgarwch cynllunio a datblygu.⁶ Roedd yn cynnwys amrywiaeth o weithgareddau dros linell amser y rhaglen a oedd â ffocws penodol ar yr egwyddor datblygu cynaliadwy. Mae'r amser a'r capasiti a neilltuwyd gan CNC i'r broses gynllunio gorfforaethol yn dangos sut y cafodd ei flaenoriaethu.

⁵ Mae'r Prif Weithredwr, y Cadeirydd a'r tri chyfarwyddwr corfforaethol i gyd wedi'u penodi ers gosod yr amcanion llesiant blaenorol.

⁶ Roedd hyn yn cynnwys bwrdd prosiect, arweinwyr dynodedig, cynllun prosiect a chofrestr risg, a chynllun cyfathrebu.

Sylfaen dystiolaeth

20 Mae gan CNC gyfoeth o ddata y mae wedi'i ddefnyddio i lywio'r gwaith o ddatblygu ei amcanion llesiant. Mae CNC yn cynhyrchu ffynonellau tystiolaeth pwysig sy'n llywio datblygiad amcanion llesiant cyrff cyhoeddus a gwasanaethau cyhoeddus eraill (BGCau) ei hun. Y ffynonellau tystiolaeth allweddol yw:

- Adroddiad [Cyflwr Adnoddau Naturiol \(SoNaRR\) 2020](#). Mae hyn yn nodi tystiolaeth ar gyflwr presennol yr amgylchedd naturiol, rhagamcanion amgylcheddol sy'n dangos beth allai newid yn y dyfodol, a senarios sy'n dangos sut y gall ymddygiad dynol effeithio ar y newidiadau hynny. Mae CNC yn paratoi ar gyfer diweddariad yn 2025, a fydd yn berthnasol i adolygiadau dilynol o'r amcanion llesiant.
- [Datganiadau Ardal](#), sy'n tynnu ar SoNaRR ac ystod o wybodaeth weithredol ac a gafodd eu llywio gan ymgysylltu â rhanddeiliaid mewnol ac allanol. Cyhoeddom adroddiad ar ddatblygiad y Datganiadau Ardal yn 2020. Er i ni nodi meysydd i'w gwella, gwelsom fod gan CNC ddealltwriaeth glir o flaenoriaethau a chyfleoedd adnoddau naturiol tymor hir, yn ogystal â risgiau tymor hir.⁷

Mae CNC yn cynhyrchu ystod o dystiolaeth a data arall, y mae llawer ohonynt ar gael ar [ei wefan](#).

21 Mae datganiad llesiant a chynllun corfforaethol CNC yn nodi gwybodaeth genedlaethol a rhyngwladol arall a ystyriodd wrth ddatblygu ei hamcanion llesiant. Dyma'r rhain:

- Adroddiadau rhyngwladol nodedig gan y Cenhedloedd Unedig a'r Panel Rhynglywodraethol ar Newid yn yr Hinsawdd.
- Rhaglen Lywodraethu Llywodraeth Cymru.
- Mae Llywodraeth Cymru yn plymio'n ddwfn i fioamrywiaeth, creu coetiroedd, ac ynni.
- Prosesau cynllunio llesiant BGCau.
- Fframweithiau, targedau a dangosyddion cenedlaethol a rhyngwladol (megis dangosyddion llesiant Cymru, dangosyddion cyllideb carbon, targedau sero net a thargedau ailgylchu a'r fframwaith bioamrywiaeth fyd-eang).

Mae'r rhestr hon yn ymwneud yn bennaf â'r amgylchedd naturiol, er bod gwybodaeth o'r Rhaglen Lywodraethu a phrosesau cynllunio llesiant BGC yn ymdrin â materion ehangach.

22 Mae CNC yn cydnabod y bydd angen ystyried tystiolaeth a newidiadau newydd yn yr amgylchedd allanol dros oes y cynllun. Dywedodd wrthym y bydd yn anelu at adeiladu mewn hyblygrwydd a phwyntiau adolygu fel y gall ystyried gwybodaeth

⁷ Archwilydd Cyffredinol [Cymru, Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol: Archwiliad o ddyluniad 'Datganiadau Ardal a gydgyhyrchir' – Cyfoeth Naturiol Cymru, Ionawr 2020](#).

allweddol fel y diweddariad i SoNaRR yn 2025, a llythyrau cylch gwaith newydd Llywodraeth Cymru.

- 23 Mae perfformiad yn erbyn amcanion llesiant blaenorol hefyd yn ffynhonnell wybodaeth bwysig i lywio gosod amcanion llesiant newydd. Mae CNC yn cynhyrchu adroddiad blynyddol (fel sy'n ofynnol gan y Ddeddf). Roedd adroddiad 2021-22 yn nodi gwybodaeth fonitro o dan bob amcan llesiant blaenorol. Roedd y wybodaeth fonitro hon yn ymwneud â chamau gweithredu o dan bum 'blaenoriaeth strategol', a gafodd eu tynnu o gynllun busnes blynyddol CNC. Fodd bynnag, mae'n anodd mapio cynnydd rhwng blaenoriaethau ac amcanion strategol gan nad ydynt yn alinio'n glir. Mae gwerthusiad cyfyngedig hefyd o'r hyn sydd wedi gweithio'n dda neu heb weithio'n dda a lle y gallai fod angen gweithredu pellach neu wahanol. At hynny, nid yw'r adroddiad yn cynnwys monitro dangosyddion penodol ar gyfer pob amcan llesiant. Felly, mae'n anodd penderfynu faint o gynnydd cyffredinol sydd wedi'i wneud o'r adroddiad hwnnw.
- 24 Dylai asesiad cliriach o gynnydd fod o gymorth wrth adolygu amcanion a phennu rhai yn y dyfodol, yn ogystal ag wrth gyfathrebu cynnydd i randdeiliaid allweddol. Mae CNC yn bwriadu gwneud newidiadau i symleiddio ei drefniadau monitro perfformiad (**gweler paragraffau 42 a 44**), sydd â'r potensial i fynd i'r afael â'r materion hyn.

Ymgynghori a chyfranogi

- 25 Nod menter 'Natur a Ni' CNC yw cynnwys pobl ledled Cymru mewn sgwrs am ddyfodol yr amgylchedd a llywio gweledigaeth a rennir hyd at 2050. Ymrwymodd CNC i gynnal y sgwrs genedlaethol hon yn ei gynllun corfforaethol blaenorol. Dechreuodd yr ymarfer yn hwyrach na'r hyn a fwriadwyd yn wreiddiol oherwydd pandemig COVID-19. Wedi'i lansio ym mis Chwefror 2022, mae'r sgwrs genedlaethol, felly, wedi'i rhedeg ochr yn ochr â datblygu'r amcanion llesiant.
- 26 Roedd Cam Un Natur a Ni yn ceisio ymgysylltu â phobl ledled Cymru drwy arolwg, gweithdai a gweminarau. Defnyddiodd amryw dechnegau ymgyrchu a marchnata i godi ymwybyddiaeth. Dywedodd CNC wrthym ei fod wedi defnyddio gwybodaeth o adroddiad Cam Un i lywio'r gwaith o ddatblygu ei amcanion llesiant. **Mae Arddangosiad 3** yn dangos bod y tri phryder uchaf a nodwyd ar y cam hwnnw yn cael eu hadlewyrchu'n uniongyrchol yn yr amcanion.

Arddangosyn 3: Amcanion Ilesiant Cyfoeth Naturiol Cymru a Natur a Ni yn y tri phryder uchaf

Amcanion Ilesiant	Natur a Ni yw'r tri phryder pennaf
Natur yn gwella	Dirywiad neu ddifodiant bywyd anifeiliaid a phlanhigion
Cymunedau yn wydn i newid hinsawdd	Newid hinsawdd
Llygredd yn cael ei leihau	Llygredd afonydd, llynnoedd a dŵr daear

- 27 Roedd CNC yn bwriadu cyrraedd grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol fel arfer yn ei arolwg cenedlaethol a'i weithgarwch marchnata a thrwy weithio gyda sefydliadau rhanddeiliaid. Dadansoddodd ymatebion ar ddiwedd cam 1 i helpu i nodi sut y dylai dargedu gweithgarwch ymgysylltu dilynol a sicrhau bod yr ymatebion yn gynrychioliadol o'r boblogaeth. Denodd yr arolwg dros 3,000 o ymatebion. Fodd bynnag, nododd dadansoddiad CNC fylchau daearyddol a bylchau demograffig yn ymwneud â phobl ifanc a lleiafrifoedd ethnig. Yna cynlluniodd CNC ail gam gweithgaredd. Lluniwyd yr ail gam, yn rhannol, i fynd i'r afael â'r bylchau a phrofi a oedd grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol yn cytuno â chanfyddiadau a blaenoriaethau cam 1.
- 28 Cyhoeddwyd yr adroddiad 'Cam Dau' ym mis Ionawr 2023, ac erbyn hynny datblygwyd yr amcanion Ilesiant drafft (a ddaeth yn amcanion Ilesiant terfynol). Mae'r adroddiad yn ymdrin â barn y grwpiau sydd heb gynrychiolaeth ddigonol, er ei fod yn canolbwyntio ar ddatganiadau am ddyfodol yr amgylchedd yng Nghymru a chamau gweithredu y bydd unigolion yn eu cymryd, yn hytrach na'r rhestr o bryderon sy'n ymddangos fel pe baent wedi helpu i lunio'r amcanion (**gweler Arddangosiad 3**).
- 29 Mae Natur a Ni wedi darparu gwybodaeth helaeth i helpu i ddatblygu'r amcanion. Fodd bynnag, roedd yr amseriad yn ei gwneud hi'n anodd sicrhau y gallai canfyddiadau'r ail gam, a geisiodd fynd i'r afael â'r bylchau mewn cynrychiolaeth, hefyd lywio'r amcanion. Bydd gan CNC gyfle i ystyried y wybodaeth hon ymhellach fel rhan o ymarferion cynllunio busnes dilynol. Bydd hefyd yn gallu ystyried y wybodaeth hon wrth adolygu ei amcanion.
- 30 Nododd y Bwrdd bwysigrwydd tynnu gwersi oddi wrth Natur a Ni a'u cymhwyso i weithgareddau cyfranogiad ehangach CNC. Mae Adroddiad Cynnwys Cyhoeddus a Rhanddeiliaid Cam 1 (sy'n cyd-fynd â'r prif adroddiad) yn disgrifio pwyntiau dysgu

allweddol. Roedd y pwyntiau dysgu yn ymwneud ag effeithiolrwydd gwahanol lwyfannau, gan gynnwys cost, cyrhaeddiad ac ymgysylltu â gwahanol grwpiau.

- 31 Mae CNC hefyd wedi gofyn am farn staff a rhanddeiliaid i helpu i lunio ei amcanion. Roedd hyn yn cynnwys dau arolwg ar-lein gyda staff CNC a rhanddeiliaid allanol. Hysbysodd yr arolwg cyntaf ddatblygiad yr amcanion, a gofynnodd yr ail am adborth ar amcanion drafft.
- 32 Mae'r ymgysylltiad â'r staff wedi bod yn eang. Yn ogystal â'r arolygon, roedd ymgysylltu â staff yn cynnwys sesiynau cynnar i fyfrio ar y cynllun corfforaethol blaenorol a gweithgarwch diweddarach gan rannu sut newidiodd yr amcanion o ganlyniad, trwy adborth 'dywedasochni'. Hefyd, cynlluniodd CNC weithgareddau cyfathrebu amrywiol i hyrwyddo'r amcanion newydd. Mae'n ymddangos bod y lefel hon o ymgysylltu â staff yn adlewyrchu pwyslais CNC ar ddatblygu cynllun corfforaethol ac amcanion llesiant sy'n siarad yn gliriach â chynulleidfa fewnol ac sydd wedi'u gwreiddio mewn busnes craidd. Nid ydym wedi profi barn staff ar y cynllun terfynol.

Cynllunio i wella lles

- 33 Mae CNC wedi gosod ei gynllun corfforaethol a'i amcanion llesiant hyd at 2030. Mae'r amserlen honno wedi'i dewis i adlewyrchu'r argyfwng hinsawdd a natur a'r cynllun sero net. Fodd bynnag, mae'n amlwg hefyd bod CNC wedi ystyried ffactorau tymor hwy ac mae'r cynllun corfforaethol yn cynnwys gweithgareddau sydd wedi'u cynllunio i gael effaith y tu hwnt i'r amserlen honno. Mae ffocws ar atal, gyda chamau gweithredu sy'n ymwneud â newid ymddygiad, er enghraifft.
- 34 Er bod mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a natur yn sbardun clir, mae CNC wedi ystyried sut y gall wneud cyfraniad ehangach i les Cymru. Ym mis Gorffennaf 2022, archwiliodd y Bwrdd rai o'r cysylltiadau a'r tensiynau a allai godi wrth geisio cyflawni cyfiawnder cymdeithasol a'r amgylchedd. Mae'r meddwl integredig hwn wedi'i nodi yn y cynllun corfforaethol terfynol. Mae'r cynllun yn disgrifio'r bwriad o 'hogi ffocws ar gyfiawnder cymdeithasol ac amgylcheddol, tegwch a chynhwysiant' ac mae'n gwneud y cysylltiadau rhwng yr amgylchedd, economi, iechyd, dysgu a chydlyniant. Er enghraifft:
- Mae camau sy'n ymdrin â chamau sydd â'r nod o sicrhau manteision ehangach drwy weithio gyda'r sectorau addysg, gweithgarwch corfforol a iechyd, diwydiannau creadigol a'r sector diwylliant, a sicrhau mynediad teg i fannau gwyrdd a glas.
  - Mae'r cynllun hefyd yn cynnwys camau i helpu i ddarparu economi, sgiliau a swyddi mwy gwyrdd. Mae hyn yn cyfateb i'r gofynion yn llythyr cylch gwaith CNC gan Lywodraeth Cymru.

Mae llai o gamau gyda ffocws penodol ar les cymdeithasol, economaidd neu ddiwylliannol. Fodd bynnag, bydd cyfleoedd i sicrhau buddion o'r fath drwy'r camau eraill. Yn fwy cyffredinol, mae cydnabyddiaeth o natur gydgysylltiedig yr amcanion a'r camau, gyda rhai camau yn cael eu cyfeirio o dan fwy nag un amcan.

- 35 Mae gan CNC eisoes ffocws trawsbynciol ar le drwy ei Ddatganiadau Ardal a'i fodel cyflawni ategol. Yn ystod y broses gynllunio gorfforaethol, ystyriodd CNC y ffordd orau o ymgorffori 'lle' yn y cynllun a sicrhau cyd-fynd â'r amcanion llesiant. Mae'r ddogfen derfynol yn gwneud y cysylltiad hwn drwy adran naratif fer ar bob ardal o dan bob amcan. Bydd angen i CNC barhau i ddatblygu ei drefniadau i sicrhau bod y cysylltiadau rhwng ei gynllun corfforaethol a'i waith seiliedig ar le yn gweithredu'n effeithiol yn ymarferol.
- 36 Nododd CNC fod y Datganiadau Ardal yn ffynhonnell wybodaeth a helpodd i lunio ei amcanion. O ystyried bod y rhain wedi'u datblygu gyda phartneriaid, mae'n fodd y mae CNC wedi ystyried blaenoriaethau sefydliadau eraill. Mae CNC o'r farn bod cysylltiadau da rhwng y Datganiadau Ardal a Chynlluniau Llesiant y Byrddau Cyhoeddus. Fodd bynnag, mae'r BGCau wedi cyhoeddi Cynlluniau Llesiant newydd yn ddiweddar, sy'n golygu y bydd angen i CNC adlewyrchu newidiadau yn ei Ddatganiadau Ardal ac ystyried y cysylltiadau â'r amcanion llesiant.
- 37 Cafodd Penaethiaid Lle CNC, sy'n eistedd ar y BGCau, hefyd y dasg o rannu gwybodaeth am yr amcanion datblygol yn y cyfarfodydd hynny. Mae'r Penaethiaid Lle wedi bod yn rhan o'r gwaith o ddatblygu'r amcanion, gan greu cyfleoedd iddynt fwydo gwybodaeth leol. Yn y modd hwn mae CNC wedi ceisio adeiladu cyfathrebu â BGCau yn y broses o ddatblygu ei amcanion llesiant, er nad ydym wedi profi maint nac effeithiolrwydd hynny.
- 38 Fel corff cenedlaethol gydag ystod amrywiol o swyddogaethau, mae gan CNC ystod eang o bartneriaid, partneriaethau a'u blaenoriaethau cysylltiedig, i'w hystyried wrth ddatblygu ei amcanion llesiant. Fel yr amlinellwyd uchod, mae wedi defnyddio gwybodaeth bartneriaeth bresennol a'i chysylltiadau â BGCau. Mae wedi arolygu'r rhanddeiliaid (**gweler paragraff 31**) ac wedi gofyn a allent weld 'tir cyffredin' rhwng eu gwaith eu hunain a'i amcanion a'i gamau drafft. Mae'n ymddangos bod hyn yn ddull rhesymol o ystyried maint y dasg. Fodd bynnag, mae lle i CNC ystyried sut mae'n adeiladu ar y sgysiau rhanddeiliaid hyn wrth ddatblygu a chyflawni camau manwl sy'n rhan o'r cynllun corfforaethol, gan adolygu ei amcanion llesiant a phennu amcanion llesiant yn y dyfodol. Mae gan drafodaeth bellach gyda phartneriaid amrywiol y potensial i helpu CNC i barhau i nodi camau a fydd yn effeithio ar gyfiawnder cymdeithasol ac yn gwneud cyfraniad ehangach ar draws y nodau llesiant (**gweler paragraff 34**).

Cyflawni a monitro'r amcanion llesiant

- 39 Cynhaliodd CNC sesiynau gyda rheolwyr tra roedd yn datblygu ei amcanion llesiant lle buont yn archwilio camau y byddai angen iddynt eu cymryd i'w cyflawni. Dywedodd CNC wrthym ei fod yn bwriadu datblygu camau mwy manwl ar draws ei swyddogaethau drwy ei broses cynllunio busnes. Nid oedd hyn wedi digwydd pan oeddem yn cynnal ein hymchwiliad.
- 40 Dywedodd CNC hefyd ei fod wedi dechrau gweithio i alinio ei gynllunio adnoddau â'i gynllun corfforaethol newydd, gan gynnwys mapio rhwng ei gyllideb a'i 'gamau' cynllun corfforaethol. Mae lle i gryfhau'r aliniad rhwng cynllunio ariannol a

chynllunio corfforaethol. Bydd angen i CNC ystyried goblygiadau a risgiau adnoddau i gyflawni'r amcanion llesiant dros y tymor canolig, o ystyried bod y cynllun corfforaethol yn ymestyn hyd at 2030.

- 41 Cyn gosod ei amcanion llesiant, dechreuodd CNC ymarfer llinell sylfaen helaeth ar draws gwasanaethau a swyddogaethau. Roedd yr ymarfer hwnnw'n llywio datblygiad Cytundebau Lefel Gwasanaeth (CLG). Bydd yr SLAs yn cael eu defnyddio i ddiffinio lefel y gwasanaeth a'r gyllideb sydd ei hangen. Byddant yn sail i flaenoriaethu ar gyfer y cynllun busnes blynyddol ac yn llywio mesurau perfformiad o 2024-2025. Byddant hefyd yn llywio trafodaethau gyda Llywodraeth Cymru ar gyllideb flynyddol CNC a llythyr cylch gwaith.
- 42 Mae CNC yn bwriadu creu golwg rhwng yr amcanion, y camau, y cynlluniau busnes a'r CLG. Bydd y cysylltiad hwn yn hanfodol i gyflawni'r cynllun corfforaethol a'r amcanion llesiant. Bydd angen i CNC barhau i ddatblygu'r trefniadau hyn i sicrhau bod yr amcanion llesiant yn llunio penderfyniadau ar lefel y ddarpariaeth gwasanaethau, dyrannu adnoddau a thargedau arbedion.
- 43 Mae'r Cynllun Corfforaethol hefyd yn disgrifio newidiadau ehangach mewn trefniadau y bydd CNC yn eu cyflwyno i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r tri amcan a'u hyrwyddo ar eu cyfer. Mae'r newidiadau hyn yn cynnwys:
- Grŵp Cynllunio ac Adnoddau newydd i oruchwylio cynllunio a dyrannu adnoddau;
  - cyfarwyddwr cyfrifol ar gyfer pob amcan;
  - cofrestr risg strategol newydd; a
  - 'cerdyn sgorio cytbwys', a fydd yn dod â gwybodaeth perfformiad ac adnoddau ynghyd i roi darlun mwy cyflawn o gynnydd a gwerth am arian. Bydd adroddiadau chwarterol i ategu adrodd blynyddol.
- 44 Mae CNC hefyd yn sefydlu rhaglen trawsnewid busnes i wella effeithiolrwydd, sicrhau gwerth am arian a chyflawni'r uchelgeisiau yn y cynllun corfforaethol newydd. Mae wedi nodi'r buddsoddiad y bydd ei angen dros y pum mlynedd nesaf i gyflawni'r newidiadau hyn.
- 45 Nid oedd CNC yn cynnwys mesurau perfformiad yn ei gynllun corfforaethol. Trafododd y Bwrdd set o ddangosyddion drafft ochr yn ochr â'r cynllun yn ei gyfarfod ym mis Ionawr 2023. Yn hytrach na chynnwys y rhai yn y cynllun terfynol, penderfynodd dreulio amser ychwanegol yn datblygu cyfres newydd o ddangosyddion i gyd-fynd â'r amcanion. Mae CNC yn bwriadu y bydd y dangosyddion hyn yn adlewyrchu ei ddyheadau tymor canolig i dymor hwy ac yn dal sawl budd-dal. Bydd is-grŵp Bwrdd yn arwain y gwaith hwn yn 2023-2024.
- 46 Rydym yn gwerthfawrogi bod hwn yn faes heriol ac yn cydnabod mai'r dyhead yw datblygu mesurau sy'n adlewyrchu'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn iawn. Fodd bynnag, bydd angen i CNC ystyried sut mae'n olrhain cynnydd yn y cyfamser, yn enwedig os yw'n nodi mesurau sy'n ei gwneud yn ofynnol iddo gasglu data newydd. Bydd angen iddo hefyd ystyried sut mae'r mesurau hyn yn berthnasol i'r rhai yn ei gynllun busnes ac â'i CLG.

Argymhellion

47 Rydym yn cydnabod yr ymdrech ar y cyd y mae CNC wedi'i gwneud i ystyried a chymhwysu'r datblygiad cynaliadwy drwy gydol y broses o osod ei amcanion llesiant. Er bod ein canfyddiadau'n tynnu sylw at feysydd i'w gwella'n barhaus, er enghraifft wrth adolygu a diweddarau ei amcanion maes o law, mae ein myfyrdodau cyffredinol yn gadarnhaol. Felly, rydym wedi dewis canolbwyntio ein hargymhellion penodol ar ddau faes allweddol y credwn sy'n bwysig i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r amcanion.

A1 Dylai CNC gryfhau'r aliniad rhwng ei gynllunio ariannol, cynllunio busnes (gan gynnwys ei CLG, cynllun busnes blynyddol, gwaith yn seiliedig ar ardal) a'i Gynllun Corfforaethol fel y gall wneud y canlynol:

- ystyried goblygiadau a risgiau adnoddau i gyflawni'r cynllun corfforaethol dros y tymor canolig, o ystyried bod y cynllun yn ymestyn hyd at 2030.
- Sicrhau bod yr amcanion llesiant yn llunio penderfyniadau ar lefel y ddarpariaeth gwasanaethau, dyrannu adnoddau a thargedau arbedion (**gweler paragraffau 35, 40-42**).

A2 Wrth ddatblygu mesurau i gyd-fynd â'r tri amcan llesiant, dylai CNC sicrhau bod cyd-fynd â mesurau cynllun busnes blynyddol a pherfformiad gwasanaethau fel bod adroddiadau clir ar gynnydd ac atebolrwydd ar gyfer cyflawni (**gweler paragraffau 23, 24, 45 a 46**).

Atodiad 1

Cwestiynau allweddol a'r hyn yr ydym yn chwilio amdano

Mae'r tabl isod yn nodi'r cwestiwn yr oeddem yn ceisio ei ateb wrth gynnal yr arholiad hwn, ynghyd â rhai is-gwestiynau i arwain ein casglu tystiolaeth. Maent yn seiliedig ar y dangosyddion cadarnhaol yr ydym wedi'u defnyddio o'r blaen yn ein harholiadau egwyddor datblygu cynaliadwy, a ddatblygwyd trwy ymgysylltu â chyrff cyhoeddus a'u llywio gan gyngor ac arweiniad gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru. Nid rhestr wirio yw'r rhestr hon, ond yn hytrach set o nodweddion darluniadol sy'n disgrifio sut beth allai da edrych.

I ba raddau y mae'r corff wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod ei amcanion llesiant newydd?

Cynllunio: A oedd y broses a roddwyd ar waith gan y corff i osod ei amcanion llesiant yn seiliedig ar yr egwyddor datblygu cynaliadwy?

<p>A yw'r corff wedi defnyddio data a gwybodaeth arall i ddeall anghenion, risgiau a chyfleoedd a sut y gallent newid dros amser?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae gan y corff asesiad clir a chytbwys o gynnydd yn erbyn amcanion llesiant blaenorol a ddefnyddiwyd i lywio dealltwriaeth y corff o'r angen 'fel y mae'/tymor byr'. • Mae'r corff wedi gosod amcanion llesiant yn seiliedig ar ddealltwriaeth dda o angen, risg a chyfleoedd yn awr ac yn y dyfodol, gan gynnwys dadansoddi tueddiadau'r dyfodol. Mae'n debygol y bydd hyn yn cael ei dynnu o amrywiaeth o ffynonellau lleol a chenedlaethol, megis: <ul style="list-style-type: none"> – Aseidiadau llesiant Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus – Aseidiadau poblogaeth Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol – Canlyniadau ymarferion ymwneud / ymgynghori lleol – Monitro a chwynion gwasanaethau – Adroddiad Tueddiadau'r Dyfodol – Adroddiad Cyflwr Adnoddau Naturiol Cyfoeth Naturiol Cymru (SoNaRR) ar gyfer Aseidiadau Cymru ac Ardaloedd • Mae'r corff wedi ceisio deall achosion sylfaenol problemau fel y gall fynd i'r afael â chylchoedd negyddol a heriau rhwng cenedlaethau trwy ei amcanion llesiant.
<p>A yw'r corff wedi cynnwys eraill i ddatblygu ei amcanion llesiant?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r corff yn defnyddio canlyniadau cyfranogiad i helpu i ddewis ei amcanion llesiant. Mae'r ymglymiad hwnnw - boed yn gynradd, eilaidd neu'n gyfuniad - yn adlewyrchu amrywiaeth lawn y boblogaeth. • Mae cyfranogiad yn adlewyrchu arfer da a chynghor gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol.

<p>A yw'r corff wedi ystyried sut y gall yr amcanion wella llesiant a chael effaith eang?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r amcanion llesiant wedi'u cynllunio i wella llesiant yn yr ystyr ehangaf a gwneud cyfraniad ar draws y saith nod llesiant cenedlaethol. • Mae'r amcanion llesiant wedi'u cynllunio i adlewyrchu a manteisio ar y cysylltiadau rhwng gwahanol feysydd gwaith. • Mae dealltwriaeth ddatblygedig o sut mae'r amcanion llesiant yn effeithio ar, neu'n ymwneud â'r hyn y mae cyrff cyhoeddus eraill yn ceisio ei gyflawni a chyfleoedd i weithio gyda'i gilydd.
<p>A yw'r corff wedi dylunio'r amcanion i sicrhau manteision tymor hwy, wedi'u cydbwyso â diwallu anghenion tymor byr?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r corff wedi gosod amcanion sy'n ddigon uchelgeisiol ac sydd wedi'u cynllunio i yrru gweithgaredd ar draws y sefydliad. • Mae'r amcanion wedi'u cynllunio i ddiwallu anghenion tymor byr a thymor hir. Pan osodir amcanion dros amserlen fer i ganolig, fe'u gosodir yng nghyd-destun ystyriaethau neu uchelgeisiau tymor hwy.
<p>Adnoddau a chyflawni: A yw'r corff wedi ystyried sut y bydd yn sicrhau y gall gyflawni ei amcanion llesiant yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy?</p>	
<p>A yw'r corff wedi ystyried sut y gall roi adnoddau i'r amcanion llesiant?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dyrannwyd adnoddau i sicrhau y gellir cyflawni'r amcanion dros y tymor byr a'r tymor canolig, ond mae'r corff hefyd wedi ystyried adnoddau, risgiau a/neu sut y gall adnoddau ar gyfer amcanion tymor hwy. • Mae'r corff wedi dyrannu adnoddau i sicrhau buddion ataliol, lle mae'r rhain yn cael eu disgrifio yn ei amcanion llesiant.

<p>A yw'r corff wedi ystyried sut y gall weithio gydag eraill i gyflawni eu hamcanion?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r corff yn defnyddio ei wybodaeth am amcanion/gweithgarwch partneriaid, ei berthnasoedd a'i drefniadau cydweithredol i sicrhau y gall gyflawni uchelgeisiau trawsbynciol.
<p>Monitro ac adolygu: A yw'r corff wedi sefydlu trefniadau i fonitro cynnydd a gwella sut mae'n cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu ei amcanion llesiant?</p>	
<p>Ydy'r corff wedi datblygu mesurau a threfniadau monitro priodol?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae mesurau perfformiad wedi'u cynllunio i adlewyrchu'r egwyddor datblygu cynaliadwy, e.e. drwy ganolbwyntio ar ganlyniadau sy'n torri ar draws ffiniau adrannol / sefydliadol ac sy'n sicrhau buddion lluosog (gan gynnwys ataliol) dros y tymor hwy. • Mae 'edau aur' a fydd yn caniatáu i'r corff adrodd yn glir ac yn dryloyw ar gynnydd i gyflawni'r amcanion.
<p>A yw'r corff yn ceisio dysgu oddi wrth a gwella sut y mae wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy i bennu ei amcanion llesiant?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r corff yn dangos hunanymwybyddiaeth ac ymrwymiad i wella sut mae'n cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy fel y gall wneud hynny mewn ffordd ystyrlon ac effeithiol. • Mae'r corff wedi dysgu o osod amcanion llesiant blaenorol a thrwy gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn fwy cyffredinol ac mae wedi gwella'r broses ar gyfer pennu ei amcanion llesiant newydd. • Mae gan y corff neu'n bwriadu myfyrio ar sut y mae wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn y cylch hwn o bennu amcanion llesiant.

Archwilio Cymru
1 Cwr y Ddinas
Caerdydd CF10 4BZ

Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan www.archwilio.cymru

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.